

Vägledning om förebyggande och eliminering av sexuellt utnyttjande, övergrepp och sexuella trakasserier inom utvecklingsarbete och humanitärt bistånd

Denna vägledning är avsedd för användning av personalen vid utrikesministeriet och dess beskickningar. Vägledningen är ett offentligt dokument som antogs av ministeriets styrgrupp för utvecklingspolitik den 1 mars 2023.

1 Inledning

Syftet med vägledningen är att tillhandahålla praktisk information om riktlinjer om förebyggande och eliminering av sexuellt utnyttjande, övergrepp och trakasserier inom utvecklingsarbetet och det humanitära biståndsarbetet. Vägledningen är baserat på rekommendationen från OECD:s kommitté för utvecklingsbistånd (Development Assistance Committee; DAC) [om avskaffande av sexuellt utnyttjande, övergrepp och trakasserier i utvecklingsarbetet och det humanitära biståndsarbetet](#). Syftet med vägledningen är också att öka medarbetarnas medvetenhet och kunskap i frågan och tillhandahålla råd och verktyg för att förebygga, hantera och eliminera SEAH.

Vägledningen börjar med att fastslå vikten av att ledarskapet åtar sig att förebygga och eliminera SEAH i utvecklingsarbetet och det humanitära biståndsarbetet. Därefter förklaras huvudprinciperna och Finlands internationella åtaganden i frågan kortfattat. I den andra delen av dokumentet beskrivs hur förebyggande och eliminering av SEAH integreras i alla stadier av utvecklingsarbetet. Den innehåller också en beskrivning av de åtgärder som ministeriet har vidtagit för att förebygga, hantera och eliminera (sexuella) trakasserier vid ministeriet, förfarandet i händelse av att (sexuella) trakasserier förekommer vid ministeriet samt resurser för att förhindra sexuellt utnyttjande, övergrepp och trakasserier. En förteckning över terminologin om SEAH samt bakgrundsinformation och talpunkter om PSEAH bifogas.

Denna vägledning bör betraktas som ett levande dokument, då ytterligare verktyg och råd kommer att inkluderas efter hand som de utvecklas. Alla synpunkter på denna vägledning kan skickas till keo-20@gov.fi.

2 Ledningens engagemang

Engagemang från alla nivåer i organisationen, i synnerhet den högsta ledningen, är avgörande. Studier visar att även medarbetarna tar frågan om SEAH på större allvar när den högsta ledningen öppet förmedlar frågans allvar. Ledarna spelar också en nyckelroll när det gäller att fastställa organisationskulturen. Engagemanget är en viktig drivkraft eftersom det återspeglar organisationens attityder, värderingar och förväntningar.

Ledarna bör ta itu med SEAH genom att vidta åtgärder som främjar mångfald och inklusion. Detta kan innebära kraftfulla, åtgärdsbara personalförfaranden som omfattar jämställdhet och åtgärder mot sexuellt utnyttjande, övergrepp och trakasserier (PSEAH), att samtal om PSEAH lyfts upp på styrelsernas dagordning, att ansvariga för PSEAH utses på ledningsnivå och att man framför allt främjar en jämn könsfördelning på chefsnivå. Ledarna bör uppmuntra till granskning av sitt eget och den högsta ledningens beteende.

3 Viktiga principer

Förebyggande och eliminering av SEAH är en prioriterad fråga för ministeriet. Ministeriet har **nolltolerans** mot sexuellt utnyttjande, övergrepp och trakasserier (SEAH). Ministeriet har också **nolltolerans** mot underlåtenhet att vidta åtgärder mot SEAH. Nolltolerans är inte detsamma som noll incidenter. Utrikesministeriet har ett ansvar som arbetsgivare att ta itu med SEAH på arbetsplatsen i enlighet med arbetarskyddslagen (738/2002), lagen om jämställdhet mellan kvinnor och män (609/1986) och diskrimineringslagen (1325/2014). Det är utrikesministeriets policy att inkludera denna skyldighet i alla sina överenskommelser och villkor för statsunderstöd.

Rättigheterna, behoven och säkerheten för dem som har erfarit sexuellt utnyttjande, övergrepp och trakasserier måste stå i centrum för åtgärderna för att förebygga, motverka och eliminera sexuellt utnyttjande, övergrepp och trakasserier. Incidenternas sekretess och konfidentialitet måste säkerställas. Det är viktigt att konstatera att kvinnor och flickor i utsatta situationer, till exempel internflyktingar, flyktingar, kvinnor och flickor med funktionsnedsättning och kvinnor som tillhör etniska, sexuella eller könsminoriteter, löper större risk för SEAH.

De bakomliggande orsakerna till sexuellt utnyttjande, övergrepp och trakasserier härrör från ojämställdhet, inbegripet diskriminerande sociala normer och könsstereotyper och andra maktobalanser. Vi

måste ta itu med dessa för att säkerställa en jämställd och inkluderande **organisationskultur**. **Ledarskapets** roll är avgörande i detta sammanhang.

Det måste finnas effektiva mekanismer för **anmälan och utredningar** som fungerar effektivt. **Medvetenhetshöjande åtgärder och utbildning** om SEAH och om förebyggande, hantering och eliminering av SEAH bland personalen vid ministeriet, dess beskickningar och dess partner är avgörande för att öka förståelsen och bygga upp kapacitet för att ta itu med problemet.

Övervakning, rapportering och utvärdering av förebyggande åtgärder och insatser inom ramen för SEAH är också avgörande. Finland följer noga upp denna fråga i bland annat FN-organisationer och utvecklingsbankernas styrelser. Vi uppmuntrar också FN-organisationer att överväga att följa DAC:s rekommendation som nämns nedan.

Sexuellt utnyttjande, övergrepp och trakasserier kan upplevas av alla, oavsett kön. Förövare av SEAH kan komma från alla könstillhörigheter. Sexuellt utnyttjande, övergrepp och trakasserier utgör sexuellt och könsrelaterat våld. SEAH kan också förekomma online.

Det är allas ansvar att förebygga sexuellt utnyttjande, övergrepp och trakasserier.

4 Finlands internationella åtaganden

Vid toppmötet i London i 2018 anslöt sig ett antal givarländer [Londonåtagandena](#) (2018) för att uppnå fyra långsiktiga förändringar:

- Säkerställa stöd för överlevare, offer och visselblåsare, öka ansvarsskyldigheten och öppenheten, stärka rapporteringen och bekämpa straffriheten
- Skapa incitament för kulturella förändringar genom starkt ledarskap, organisatoriskt ansvar och bättre personalförfaranden
- Enas om minimistandarder och säkerställa att vi och våra partner uppfyller dessa
- Stärka den organisatoriska kapaciteten inom den internationella biståndssektorn, bland annat genom att bygga upp genomförandepartnerernas kapacitet att uppfylla miniminormerna

I DAC:s rekommendation om avskaffande av sexuellt utnyttjande, missbruk och sexuella trakasserier i utvecklingssamarbetet och det humanitära biståndsarbetetsom antogs 2019, fastställs den första internationella standarden för DAC:s medlemmar, givare och internationella intressenter. Den presenterar sex centrala pelare för att förebygga och motverka SEAH: 1) Policyer, uppförandekoder, organisatoriska förändringar och ledarskap. 2) Respons- och stödmekanismer där överlevaren/offret står i centrum. 3. Anmälan, respons och förfaranden. 4) Utbildning, medvetenhetshöjande åtgärder och kommunikation. 5. Internationell samordning. 6. Övervakning, utvärdering, delat lärande och rapportering.

Övervakning av genomförandet av DAC-rekommendationen sker genom särskilda övervakningsrapporter och genom DAC-medlemmarnas inbördes utvärderingar. Multilaterala organisationer kan också följa rekommendationen. Från och med januari 2023 har fyra FN-organisationer, Unicef, UNHCR, UNFPA och UNOPS, åtagit sig att följa rekommendationen. Finland uppmanar FN-organisationer och utvecklingsbankerna att följa rekommendationen. DAC:s sekretariat är tillgängligt för att stödja medlemmarnas genomförande av rekommendationen genom deras sakkunskap (t.ex. utbildning).

Dessa två åtaganden är av politisk, snarare än juridisk, art. En arbetsgrupp har inrättats för både Londonåtagandena och DAC-rekommendationen. Finland representeras av KEO-20 i båda arbetsgrupperna.

Finland är medlem i nätverket [Call to Action to End Gender Based Violence in Emergencies](#) (upprop för att få ett slut på könsbaserat våld i nödsituationer). Enligt den nuvarande färdplanen för 2021–2025 är förebyggande av sexuellt utnyttjande och sexuella övergrepp en fråga som varje Call to Action-partner måste ta itu med i sin organisatoriska policy och sina mekanismer för ansvarsskyldighet. Efter hand som strängare policyer och system införs för att ta itu med sexuellt utnyttjande och sexuella övergrepp måste det dock också ägnas tillräcklig uppmärksamhet för att se till att det finns omfattande insattjänster vid könsrelaterat våld för överlevare i varje fas av en humanitär insats eller annan verksamhet som utförs av medlemmarna i nätverket och deras partner. Varje organisation måste därför införa, genomföra, utvärdera och rapportera om policyer och system för att säkerställa institutionell ansvarsskyldighet i fråga om könsbaserat våld, förebyggande av sexuellt utnyttjande, övergrepp och trakasserier samt jämställdhet. Finland förväntas rapportera om sina insatser i frågan.

Nätverket [MOPAN](#) som utvärderar de multilaterala organisationernas prestationer, har utarbetat en [promemoria](#) om sexuella övergrepp och trakasserier för de multilaterala organisationernas aktörer. Syftet med den är att hjälpa till att identifiera och åtgärda brister i förebyggandet av sexuella övergrepp och trakasserier och att säkerställa lämpliga offers-/överlevnadscentrerade åtgärder för att ingripa i sexuella övergrepp och trakasserier. Promemorian riktar sig också till nätverkets medlemsländer samt till

andra givare och intressegrupper som är intresserade av att utveckla kriterier för uppföljning av de åtgärder som organisationer som de finansierar eller administrerar vidtar för att förebygga sexuellt utnyttjande och trakasserier.

5 Förebyggande och hantering av SEAH i praktiken

5.1 Tillämpning av förebyggande och eliminering av SEAH i utvecklingsarbetet

Tillämpning av förebyggande och eliminering av SEAH i projektcykeln:

Formulering	Avtal	Genomförande och utvärdering
<ul style="list-style-type: none">• Inkludera SEAH-risker (inklusive beskrivning, sannolikhet, effekter, riskhanteringsåtgärder, ansvarig(a) person(er)) i projektdokumentets riskmatris• Bedöma SEAH-risker i AHA-KYT som en del av kvalitetssäkringsnämndens förfarande	<ul style="list-style-type: none">• Inkludera en SEAH-klausul i finansieringsavtalet	<ul style="list-style-type: none">• Inkludera samtal om PSEAH i dagordningarna för årsredovisningar/styrelser/styrkommittéer• Genomföra utbildningar för personalen och överväga en utbildad kontaktpunkt för PSEAH• Öka medvetenheten om SEAH och ministeriets rapporteringsmekanism (www.vaarinkayttoilmoitus.fi) i samarbete med lokala partner• Inkludera en översyn av genomförandet av förebyggande åtgärder mot sexuellt utnyttjande, övergrepp och trakasserier i års- och slutredovisningarna• Inkludera en bedömning av PSEAH-åtgärder i utvärderingarna

5.1.1 Riskhantering

I utrikesministeriets riskhanteringspolicy definieras de allmänna målen, principerna och ansvarsområdena för ministeriets riskhantering. I riskhanteringspolitiken för utvecklingsarbete (PF11LUAF-21) definieras de allmänna målen, principerna och ansvarsområdena för riskhantering i samband med utvecklingsarbete samt dess operativa modell. Risker med anknytning till sexuellt utnyttjande, övergrepp och trakasserier erkänns i den övergripande ramen och operativa modellen för riskhantering (till exempel i form av förebyggande åtgärder, övervakning och rapportering) i enlighet med normen för missbruk av medel (norm 5/2023, VN/8285/2023).

5.1.2 Finansieringsavtal och finansieringsbeslut

Se till att **alla** relevanta avtal och beslut innehåller bestämmelser om förebyggande och hantering av SEAH och om tillhörande rapporteringskrav. Vid tveksamheter, rådfråga de juridiska rådgivarna (Juristtit.KEO-80@gov.fi).

Sådana bestämmelser måste ingå i till exempel:

- Bilateral avtal med andra länder, samförståndsavtal, gemensamma finansieringsinstrument¹.
- Avtal med internationella statliga organisationer och finansinstitut². Med FN:s organisationer bör den harmoniserade text som överenskommit mellan givarmedlemsstaterna och FN:s organisationer användas, se bilaga 3.
- Beslut om bidrag och bidragsavtal med icke-statliga organisationer, företag och andra privata aktörer³, samt

¹ En modellbestämmelse: *"Parterna ska ha nolltolerans mot sexuellt utnyttjande och sexuella övergrepp och sexuella trakasserier samt diskriminering och maktmissbruk. En sådan nolltolerans gäller för alla nivåer av projektgenomförandet. Kraftfulla och snabba åtgärder kommer att vidtas som svar på sådana påståenden."*

Se till exempel avtalet mellan Finland och Nepal <https://www.finlex.fi/fi/viranomaiset/normi/130001/47014>

² Se modellbestämmelsen i ministeriets modellavtal (PC0TQ3XT-16, 2021-10-08): *"Myndigheten ska genomföra nolltolerans mot sexuellt utnyttjande och sexuella övergrepp och sexuella trakasserier samt diskriminering och maktmissbruk. En sådan nolltoleranspolicy ska också tillämpas på samarbetsarrangemang med organisationer som inte är myndigheter och fysiska personer. Myndigheten ska vidta kraftfulla och snabba åtgärder som svar på sådana påståenden."* Den senaste versionen kan begäras från de juridiska rådgivarna på Juristtit.KEO-80@gov.fi.

³ En modellbestämmelse som ska ingå i bidragsbeslutet och/eller -avtalet: *"Myndigheten ska genomföra nolltolerans mot sexuellt utnyttjande och sexuella övergrepp och sexuella trakasserier samt diskriminering och maktmissbruk. En sådan nolltoleranspolicy ska också tillämpas på samarbetsarrangemang med organisationer som inte är myndigheter och fysiska personer. Myndigheten ska vidta kraftfulla och snabba åtgärder som svar på sådana påståenden. I händelse av anmälningar ska myndigheten omedelbart meddela utrikesministeriet."* Den senaste versionen kan begäras från de juridiska rådgivarna på Juristtit.KEO-80@gov.fi.

En etisk uppförandekod ska också bifogas i bidragsbeslutet, [se ett exempel \(PDF\)](#)

- Upphandlingsavtal⁴.

5.1.3 Anmälan av ett ärende

Påståenden om missbruk (sexuellt utnyttjande, övergrepp och trakasserier) anmäls via ministeriets [webbplats](#) om missbruk av medel inom utvecklingsarbetet eller genom ministeriets ärendehanteringssystem AHA-KYT, i enlighet med normen om missbruk av medel (norm 5/2023, VN/8285/2023).

5.2 Hantering av sexuella trakasserier där förövaren är en kollega

Så här ska du göra om en kollega har utsatt dig för sexuella trakasserier:

- Du kan kontakta hal-13@gov.fi i alla situationer om du behöver stöd eller råd
- Du kan även kontakta ministeriets arbetsmiljöombud (kontrollera e-postadressen i Kampus)
- Om du är anställd av ministeriet kan du även kontakta ministeriets företagshälsovårdsleverantör Terveystalo online på www.terveystalo.com eller via telefon +35 84 577 349 974.

⁴ En modellbestämmelse: "Konsulten ska genomföra nolltolerans mot sexuellt utnyttjande och sexuella övergrepp och sexuella trakasserier samt diskriminering och maktmissbruk. En sådan nolltoleranspolicy ska också tillämpas på samarbetsarrangemang med tredje part. Konsulten ska vidta kraftfulla och snabba åtgärder som svar på sådana påståenden. I händelse av anmälningar ska konsulten omedelbart meddela utrikesministeriet."

Diskutera situationen med personen från vem du upplever trakasseriet	<ul style="list-style-type: none">• Gör klart för personen att hens beteende är olämpligt
Diskutera situationen med personen från vem du upplever trakasseriet	<ul style="list-style-type: none">• Om trakasseriet fortsätter eller om du upplever det som utmanande att diskutera med personen som orsakar trakasseriet, ta upp frågan med din chef• I diskussionen med din chef och personen som orsakar trakasseriet är målet att komma överens om att oönskat beteende måste upphöra
Gör en officiell anmälan “ilmoitus työnantajalle työssä koetusta häirinnästä”	<ul style="list-style-type: none">• Om trakasseriet fortsätter gör en officiell anmälan till din chef. Detta kommer att leda till en officiell process som syftar till att stoppa oönskat beteende

5.3 Utbildningar

Ministeriet anordnar utbildning om Finlands utvecklingspolitik och utvecklingssamarbete två till tre gånger om året. Dessa kurser omfattar en session om PSEAH med titeln ”Förebyggande och eliminering av SEAH i utvecklingssamarbete och humanitärt bistånd”. Kurserna är obligatoriska för all personal som arbetar med frågor som rör utvecklingspolitik och utvecklingssamarbete. Dessutom anordnar ministeriet en mer avancerad utbildning om PSEAH på årsbasis. Dessa kurser är öppna för all personal. Mer information om utbildning om PSEAH finns i KEO-10.

6 Terminologi om sexuellt utnyttjande, övergrepp och sexuella trakasserier (SEAH)

Sexuellt utnyttjande, övergrepp⁵ och sexuella trakasserier⁶ kan definieras på följande vis:

Sexuellt utnyttjande: Faktiskt missbruk eller försök till missbruk av en situation med sårbarhet, maktoabalans eller förtroende i sexuella syften. Det innebär att dra ekonomisk, social eller politisk fördel av en annan person genom sexuellt utnyttjande. Exempel på sexuellt utnyttjande är att kräva sexuella tjänster som ett villkor för att ge hjälp till en person.

Sexuella övergrepp: Faktiskt eller hotat sexuellt intrång, vare sig genom våld eller under ojämlika förhållanden eller tvångsförhållanden. Exempel på sexuella övergrepp är våldtäktsförsök, att genom tvång förmå någon att utföra oralsex/beröring, samt våldtäkt.

Sexuella trakasserier: Verbalt, icke-verbalt eller fysiskt beteende av sexuell natur som är oönskat och genom vilket en persons psykiska eller fysiska integritet avsiktligt eller faktiskt kränks, särskilt genom att skapa en skrämmande, fientlig, förnedrande, förödmjukande eller kränkande atmosfär. Exempel på sexuella trakasserier är gester och annan icke-verbal kommunikation med sexuella undertoner, kommentarer av sexuell art om individer och/eller deras kropp, beteende, sexualliv eller könsidentitet, pornografiska material samt brev, e-postmeddelanden, textmeddelanden eller telefonsamtal med sexuella anspelningar.

Det är viktigt att understryka att **sexuellt utnyttjande och sexuella övergrepp i FN-sammanhang** är något som sker **mellan aktörer i organisationen och externa aktörer** (partner, förmånstagare), medan **sexuella trakasserier** sker **inom en arbetsplats/organisation**.

⁵ Definitionerna av sexuellt utnyttjande och övergrepp baserar sig på FN:s generalsekreterares *bulletin* "[Special measures for protection from sexual exploitation and sexual abuse](#)", den 9 oktober 2003.

⁶ Definitionen av sexuella trakasserier baserar sig på [jämställdhetsombudsmannens definition](#).